

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם גברת חנה רובינא
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 401-17-1

- 1 א' בר־אדון : אני מבין שאת אה, היית, גננת,
- 2 ח' רובינא : = כן.
- 3 א' בר־אדון : ב' ראשית עבודתך, לא כן?
- 4 ח' רובינא : = כן. ק'
- 5 א' בר־אדון : = ברוסיה.
- 6 ח' רובינא : = כן, הייתי גננת שלוש שנים, אני גמרתי סמינר לגננות ; אבל, אה, הייתי נחשבת
- 7 אומנם לגננת טובה, אבל אה, הרגשתי כל הזמן כי, לא זהו, לא זה, לא זה, לא
- 8 היה לי סיפוק נפשי.
- 9 א' בר־אדון : מתי היי־תה לך הפגישה, הר' או הניסיון הראשון ב' עברית?
- 10 ח' רובינא : למדתי מילדותי. ברוסיה.
- 11 א' בר־אדון : = כן? את ניסית להיות גננת בעברית, אם כן, [לא נשמע]
- 12 ח' רובינא : = בעברית, כמובן, כן, כן.
- 13 א' בר־אדון : = אם כן,
- 14 ח' רובינא : = גם הייתי גננת בעברית, גמרתי גם סמינר בעברית.
- 15 א' בר־אדון : כן?
- 16 ח' רובינא : כן.
- 17 א' בר־אדון : איפה?
- 18 ח' רובינא : בוורשה, של יחיאל הלפרין.
- 19 א' בר־אדון : מתי היו, הייתה התקופה הזאת שאת הורית, אה, בתורת גננת?
- 20 ח' רובינא : אני הייתי גננת, אה, גמרתי ב־שנת ארבע עשרה, עד שבע עשרה. הייתי שנתיים
- 21 בבֶּאָקוּ, ושנה אחת בסֶרְטוֹב. ומשם עבדתי,
- 22 א' בר־אדון : = שם, שם לימדת בגן עברי?
- 23 ח' רובינא : אה, שם היה בית מֶחְסָה לילדי הפליטים.
- 24 א' בר־אדון : אהה, בשנות המלחמה העולמית ה' ראשונה?
- 25 ח' רובינא : = כן, כן, הראשונה, כן.
- 26 א' בר־אדון : = ר' הנה, את, הגעת עם ה' בילמה.
- 27 ח' רובינא : הנה הגעתי עם הבימה באלף תשע מאות עשרים ושמונה. נו, מאז יצאנו, כמובן,
- 28 כמה פעמים, לאירופה, לאמריקה, אבל אה, באנו הנה להשתקע.
- 29 א' בר־אדון : כשייסדתם את ה' בימה.

30	ח' רובינא :	= כן?	
31	א' בר־אדון :	ה' לשון של המשחק, הייתה?	
32	ח' רובינא :	עברית, מובן מאליו.	
33	א' בר־אדון :	= עברית מ' תחילתה.	
34	ח' רובינא :	= כן. פה יש [צוחקת] קוריוז אחד. ש' אה, לא ידענו, באיזו מבטא לבחור,	
35		באשכנזי או בספרדי. אז, שאלנו את ה' סופרים הגדולים שלנו, שהיו אז ב־	
36		ברוסיה, ו' רובם [מטעימה את ההברה האחרונה] היו בעד <ה>אשכנזית.	
37		ואנחנו, לקחנו על עצמנו את העוז, אה, לקבל את ה' מבטא הספרדי, מכיוון ש'	
38		אפילו מבלי לדבר על זה בקול ידענו ש' סוף דרכנו היא, לארץ ישראל, ו' מה,	
39		איך נִיראה? הרי פה מקוב' מקובלת ה' שפה ה', במבטא זה, ו' אנחנו נבוא.	
40		כמובן, בראשונה, היי' הייתה הלמ"ד [הוגה במבטא רוסי] המבטא הרוסי היה	
41		בולט בכול, אחר כך נוכחנו שלא טעינו, כמובן.	
42	א' בר־אדון :	מי הם היו הסופרים שייעצו לכם לבחור במבטא הספ' האשכנזי?	
43	ח' רובינא :	כל הגדולים שלנו, ביאליק,	
44	א' בר־אדון :	= ביאליק עוד היה אז ברוסיה גם כן.	
45	ח' רובינא :	= כן, כן. כן. ביאליק, טשרניחובסקי, שניאור, [נשמע: שְׁנִייר] כולם. כולם. ו' אני	
46		צריכה לומר לך ש' כשנזדמן לי לקרוא עכשיו שיר של ביאליק, נניח, מהז',	
47		[צוחקת] מקרה, כשחגגו את 50 שנות 'אל הציפור', שירו ה', ביאליק. קיבלתי	
48		הזמנה מאגודת הסופרים, לקרוא את השיר הזה. סירבתי. מדוע? אמרתי, אני	
49		לא אוכל לקרוא אותו. מפני שאם, אקרא בספרדית, הרי אני הורגת את ה'	
50		[צלצל טלפון מפריע את שטף הדיבור] פזמון.	
51	א' בר־אדון :	= בגלל המבטא?	
52	ח' רובינא :	כן. סירבתי, אה, מכיוון שאמרתי ש' אני, אה, אם אֶק', אם אקרא ספ', בספ',	
53		ב־ בהברה ספרדית, הרי אני הורגת את ה' אה, חרוז. ו' לקרוא כפי שכתב,	
54		"שׁוֹלֵם רב שׁוֹבֵד צִיפּוֹרָה נְחַמְדָּס מ' אֲרָצוֹת הַחוּם מִמְרָחִקִים", אז הרי יצחקו	
55		ה' סִבְרָס כולם. ובכן, אה, הבינו, הבינו <אותי>. אה, מאז, אני את ה', את, את	
56		השירים של ביאליק יכולה לקרוא, רק אה, כְּלוּמֵר, לקרוא, ב', אממ, לא, לעצמי	
57		אני, ב־, בשורה הרחבה, השיר הלבן. ה', לא, לא חרוז,	
58			
59	א' בר־אדון :	= החרוז הלבן.	
60	ח' רובינא :	= החרוז הלבן, כן.	
61	ח' רובינא :	קודם כול, לא כולם ידעו עברית, אה, לא כולם אה, למדו מְלַ, בילדותם.	
62	א' בר־אדון :	אהה.	
63	ח' רובינא :	ו' אה, רבים מהשחקנים שבאו, למדו, את השפה, כשפה, זרה. אבל, אני,	
64		[צוחקת] אני האמנתי לתומי, שאני כבר לגמרי השתחררתי מְהָ, מה' רוסית.	
65		ובכן אה, פעם אחת, [צוחקת] אני הייתי מ' מזמינה את בתי לְ, לַחֲזָרוֹת	
66		האַחְרוֹנוֹת, אה, שתגיד לי מה מה, טוב, מה לא טוב, ש' לא מחכה למחמאות,	

אבל, שתגיד לי מה מה יש לתקן. פעם אחת הצגנו מחזה, 'המצודה',	67
כמדומני, מחיי הספרדים, שיחקתי דונה ספרדית, באתי, אל ה' מושל ו' המשפט	68
הר', הראשון היה, "האם הגנרל כבר הגיע?" חשבתי הכול עבר ב', ב', בשלום,	69
בדרך, בדרכי אני אומרת, "נו, אילנה, איך?" היא אומרת, "אימא, איזו שפה	70
את דיברת?" אני "מה זאת אומרת?" "בעברית לא אומרים גנרל. [מבטאת את	71
המילה במבטא רוסי כבד] הגנרל הגיע?" [צוחקים] נְשָׁבִילִי זה היה כל כך מובן	72
שצריך לומר גנרל, [כנ"ל] ש' ש' בעברית אומרים גנרל. [במבטא רגיל] זהו זה.	73
א' בר־אדון: בזמן בואכם, ה' נוער כבר דיבר עברית אה,	74
ח' רובינא: = כן. כן, חופשית. כמובן.	75
א' בר־אדון: = <עברית> רהוטה.	76
ח' רובינא: = כן.	77
א' בר־אדון: = עברית רהוטה.	78
ח' רובינא: = כן, אבל מה שהפתיעני, ולא יכולתי זמן רב להתרגל. כששמעתי דודה	79
וגלידה, ועוד דברים כאלה, ושושנה. שמי חנה, כן? אז אלה המעטים שקראו לי	80
בשמי הפרטי, קראו לי חנה. ופה צחקו לזה. אבל דודה וגלידה, אני עד היום לא	81
יכולה לשמוע.	82
א' בר־אדון: את מעדיפה שיקראו לך חנה.	83
ח' רובינא: לא, זה תלוי מי. אם קוראים לי בשמי הפרטי, לא, אני כבר עכשיו התרגלתי כל	84
כך לזה.	85
א' בר־אדון: אז אולי תספרי לי כמה דברים על החוויות של ה' שחקנים הראשונים, ובמיוחד	86
של השחקנית הראשונה, ב-עברית, ב-ישראל.	87
ח' רובינא: בשבילי, העובדה עצמה, ש' הקהל מבין אותי, שכל הקהל היושב באולם מבין	88
את שפתי, זה קשה לי לתאר את השמחה. מפני שבזמן האחרון, לפני בואנו	89
ארצה, זה נהפך אצלי פשוט לידי פיקס. לשחק בפני קהל שמבין את שפתי. ככה,	90
צריך רק או כשצוחקים או כשבוכים או ששרים ורוקדים. או שקוראים, אבל	91
פשוטו כמשמעו, שיבינו אותי הקהל כמו שמבינים בכל יתר הארצות שהיינו.	92
הארץ אגב, ב', בנדודים שלנו, המקום הראשון שהיה לי קצת מזה, היה העיר	93
קובנה, ב' ליטא.	94
א' בר־אדון: = בליטא.	95
ח' רובינא: שם היו אה, הרבה מביני עברית ו' דוברי עברית. אבל כמובן לא כולם. אבל	96
כשבאנו הנה, והילדים ו', והשוטרים ו' כולם מדברים עברית ומבינים את שפתי,	97
זאת הייתה השמחה הגדולה ביותר. כמובן היו הרבה קשיים, לא היה בניין.	98
מצד אחד השמחה הגדולה, לשחק בהתיישבות העובדת, ו' מצד שני, היי, ישבנו,	99
אם אתה זוכר, על, על חבילות קש, תחת כיפת השמיים, ולא ידענו מה זה חֶרְךָה	100
[פריחת חום] ומה זה פֶּפְטָצ'ה [שפעת המלווה בחום] ומה זה כל מיני ה' פְּגָעִים	101
האלה שהתנפלו עלינו. [צוחקת]	102
א' בר־אדון: מעניין לשמוע, אם ביאליק הגיב פעם, כשהוא שמע אתכם, מבצעים ב' הברה	103

הספרדית.	104
ח' רובינא : = ביאליק הרי, ביאליק הרי תרגם לנו את 'הדיבוק'.	105
א' בר־אדון : = שבשעתו הוא יעץ לכם לבחור בהברה האשכנזית.	106
ח' רובינא : = כן, כן, <הוא> [או?] אחת מאלה, כן.	107
א' בר־אדון : הוא, אחר כך קיבל את זה כ',	108
ח' רובינא : = כן, כן־ כמובן מאליו, כן.	109
א' בר־אדון : משום שהוא עצמו, עד, עד יומו האחרון,	110
ח' רובינא : = היה מערבב, כן,	111
א' בר־אדון : = דיבורו היה, אני,	112
ח' רובינא : = כמובן. כן.	113
ח' רובינא : דיבורו, בכלל, אה, זה לא חשוב היה, איך הוא מדבר. אני זוכרת נסיעה אחת,	114
115	115
116	116
117	117
118	118
119	119
120	120
121	121
122	122
123	123
124	124
125	125
126	126
127	127
128	128
129	129
130	130
131	131
132	132
133	133
134	134
135	135
136	136
137	137
138	138
139	139
140	140

שואלים ר', ר', היו דברים שנשארו עד, עד היום הזה. איפור, למשל, כשצריך אה,	141
צבע חום, הידיים, או הצוואר, כן? יש נוזל כזה, שברוסית היינו קוראים לו	142
מְרִילָקָה,	143
אהה. א' בר־אדון :	144
וזה המרילקה נשארה עד היום הזה. [צוחקת] אם זְקוּקִים לה. [צוחקת]	145
אפילו השחקנים ה' צברים משתמשים בה? או שרק הוותיקים?	146
א' בר־אדון : = לא, אינני יודעת, אני באמת לא שמעתי איך הם אומרים.	147
א' בר־אדון : עכשיו, את אמרת שאתם מכינים מחזה של,	148
א' בר־אדון : = קאמי.	149
א' בר־אדון : = אה, קאמי.	150
א' בר־אדון : = כן.	151
א' בר־אדון : מפורסם וידוע כיצד את, מתכוונת לקראת תפקיד.	152
א' בר־אדון : זה מחזה קשה מאוד. תפקיד קשה שלא שיערתי שזה יהיה כל כך קשה. אני	153
תחילה התנגדתי ל' מחזה הזה. זה קודר מאוד. כמו, אצל קאמי בכלל. אחרי	154
שקראתי עוד פעם ועוד פעם, זה בכל זאת מעניין, לדוש, בחומר זה. בכל פעם	155
כשאתה עובד על מחזה, ש' רחוק מה' הווי שלך, אז, צריך איכשהו, להיכנס אל	156
תוך הספֶרה.	157
א' בר־אדון : האווירה <הכללית> ,	158
א' בר־אדון : = האווירה הזאת, כן.	159
א' בר־אדון : = כן.	160
א' בר־אדון : = של הסופר, של מה הוא, מה הוא כותב, איך הוא מתבטא. [מדברת בשקט]	161
א' בר־אדון : איך אתם פותרים את בעיית התרגום ש', אה, הזכרת קודם. אתם מחליטים על	162
אה, רפרטואר מסוים,	163
א' בר־אדון : = נכ', כן.	164
א' בר־אדון : אם אתם פונים אל אדם מסוים שאתם יודעים שיש לו, זיקה, או כישרון בשטח	165
מסוים? [ממשיך לפרט, אך לא נשמע]	166
א' בר־אדון : = נו, כמובן, יש מי ש', מי שמצליח יותר מ', משפה זו או אחרת. ר', אה, פונים	167
אֲלֵיהֶם, ומתרגמים את זה.	168
א' בר־אדון : בוודאי היו לך כבר כמה פעמים מקרים שאת השוויית, את ה' מקור, את,	169
א' בר־אדון : = כן, כן.	170
א' בר־אדון : = את התרגום העברי אל ה' מקור.	171
א' בר־אדון : = או... [מדברים יחד] או, לא פ', לא פעם יש צרות.	172
א' בר־אדון : = ספרי משהו מן ה' מקרה.	173
א' בר־אדון : = לא פעם יש צרות גדולות. טוב, אם המתרגם הוא על ידנו, והוא יושב איתנו	174
ואנחנו, והוא נוח, יש גם, מתרגם, שהוא נוח, <אבל> זה לא תלוי גם בכישרונו	175
וגם ב', ב', בידיעותיו; זה פשוט אדם נוח בעבודה, כמו הקומפוזיטור, כמו, כמו	176
הצייר וכך הלאה. אז, אם יש אדם כזה, כמו למשל, אלתרמן, או שלונסקי,	177

שהוא <<ז'ונגלור>> [צרפתית : ז'ונגלר=להטוטן], באמת, ב', ב', אתה יודע מה זה.	178
אהה.	179
א' בר־אדון : אהה.	180
ח' רובינא : אה, הוא, מבין, יש לפעמים אה, ש', אה, בקריאה, כשאתה קורא, בעיניים, אז אה, שפה יפה. אבל כשאתה מתחיל לדבר, לא הכול נוח לבטא. למשל, מילה שגומרת, נגמרת בלמ"ד ואתה מתחיל בלמ"ד, אז צריך לשנות איכשהו, הם תפף ומייד מוצאים אה, מוצא ו', ו', מתרגמים את זה בצורה אחרת. יש לפעמים אפילו למשל, ש' אלתרמן, תרגם לנו, לל' לא מחזה אחד, תרגם את פְּדָרָה, של רְסִין,	181
182	183
184	185
186	187
א' בר־אדון : =רסין.	187
ח' רובינא : שיחקתי את פדרה. ובכן, הוא, הוא לא בא להתווכח, אם אני אומרת לו ש' נְתָן פה, ו', משהו, תכף מ', אבל, אבל כשהוא מדפיס את המחזה, הוא מדפיס כמו שהוא תרגם אותו. [ב"א צוחק] כן. ואני מבינה אותו, קְמוּבֵן. קְמוּבֵן הספרותי, התרגום שלו מעולה יותר מזה מה שנוח לי לבטא. אבל הוא הולך לקראת הַמְשֵׁחַ, ה' שחקן. הוא מבין אותו. ויש כאלה שעומדים על קוצו של יו"ד ו', ו', ככה זה, ולא אחרת. והוא מתחיל להתווכח ולהוכיח שככה זה. הרבה אה, מחזות אה, תרגם לנו בזמנו אבִיגְדוֹר המאירי.	188
189	190
191	192
193	194
א' בר־אדון : האם יש גם מצב אה, ביניים, שנוגע גם לך. וזהו, למשל עניין של קריאה, לא רק הצגה, אלא גם של קריאה אומנותית.	195
196	197
ח' רובינא : =כן.	197
א' בר־אדון : האם קרה פעם דבר כזה, ש' לצורך קריאתך האומנותית,	198
ח' רובינא : =לא. לא,	199
א' בר־אדון : =את,	200
ח' רובינא : =אני צריכה להסתגל לזה מה שכתוב. אם אני קוראה מן הספר, אם אני קוראה,	201
202	203
א' בר־אדון : =אם כן,	203
ח' רובינא : =קראתי הרבה,	204
א' בר־אדון : =בקריאה את קוראת, את היית מקבלת את הטקסט ה' מקורי.	205
ח' רובינא : =כן, כן, כן. אני קראתי לא פעם מ', מ', שיריו של אלתרמן מ'הטור השביעי.	206
207	208
אה, אהבתי מאוד, גם, גם עכשיו אהבת את ש', שירתו. ו' אה, נו! שם הכול אה, מובן ויפה.	208
א' בר־אדון : האם הזדמן לך, אינני זוכר אם קראת גם שירי, ילדים.	209
ח' רובינא : אה, מעט. לצערי מעט. אני אהבתי מאוד את השירים של קדיה מולודובסקי,	210
211	212
א' בר־אדון : =כן, נ', כן. נדמה לי שמשוהו מזה את קראת.	212
ח' רובינא : =כן, של מרים,	213
א' בר־אדון : =אני לא <כל כך> [לא ברור] גלגולו של מעילי נדמה לי, או משוהו כזה.	214

215	ח' רובינא :	= כן, משהו מסוג זה, כן. אהבתי ואוהבת את ה' שירים של זאב.
216	א' בר־אדון :	איזה מרים ילן, את חושבת?
217	ח' רובינא :	מרים ילן שטקליס, כן. כן, אני אוהבת מאוד את שיריה, ו', אה, אלה הם שירי
218		ילדים שהם גם בשביל מבוגרים. [צוחקת] הייתי אומרת.
219	א' בר־אדון :	מה דעתך על ה' דיבור העברי, מבחינת האינטונציה, זה ודאי דבר ש', ש', גורם
220		לך אה,
221	ח' רובינא :	= אני אגיד לך,
222	א' בר־אדון :	= לא מעט, <סבל>.
223	ח' רובינא :	= בזמן האחרון, יש לי ויכוחים, אה, לעיתים קרובות; אם מדובר על מחזה
224		מודרני, לא קלסי, מודרני, או מתורגם, ה' רוב אה, דורשים עכשיו דיבור, כמו
225		שהם אומרים, דיבור פשוט. אני אינני יכולה להסתגל, אני נגד מליצותיות, אני
226		לא בעד מליצות, אבל אני שואפת, פשוט אפשר לומר, נחשפת, לעברית, נכונה.
227		לעברית יפה. ולא להעביר על הבמה את לשון דיזנגוף או, השוק, בשעה שאין
228		זה, סלנג, אם, אם אני צריכה להציג טיפוס, אני צריכה לתת לו את השפה שלו,
229		אבל אה, להכניס על הבמה את השפה הזאת, ה', ה', כמו שאני קוראת לה
230		'דיזנגופית', אני לא הייתי רוצה. ו' אה, לעיתים, קרובות אה, נ', נזדמן לי
231		להתווכח על אה, נושא זה.
232	א' בר־אדון :	ה' קשר, בין ה' סופר לבין ה' אומן, במקרה שלכם, הוא כל כך אה, אמיץ, ואתם
233		למעשה חיים גם את אה, חיי הספרות ה' עברית.
234	ח' רובינא :	= כן.
235	א' בר־אדון :	= ונוסף לזאת חיים את כל ההווי אה, ה', אה, עברי. ה', האם את, אה, חושבת,
236		שיש אה, צורך, באיזה שהוא הידוק של ה' יחסים בין הסופר לבין האומן, אה,
237		באופן מיוחד?
238	ח' רובינא :	= זה מובן מאליו, זה מובן מאליו. הידוק כשאנחנו עובדים, כמובן, שיש, שיש,
239		מוכרח להיות ההידוק הזה.
240	א' בר־אדון :	מה בדבר הדור ה' צעיר? האם קמו, אה, צעירים,
241	ח' רובינא :	= אה, הם טוענים שאצלם היא השפה כמובן טבעית, "אנחנו סברס, אנחנו",
242		אה, זה לא, זה לא קשור עם כישרונו של השחקן או השחקנית, כמובן. השפה
243		אומנם חיה. מדוברת. אבל אה, אני נוכחת ל', אה, לעיתים קרובות שידיעת
244		השפה, אצלנו הוותיקים, היא גדולה, יותר, דווקא אלה שלמדו ברוסיה. אני
245		למשל יודעת לנקד יותר טוב מהסופר שנתן לי את החומר שלו. כל יא' [תנועת
246		a] זה אצלה קמץ או זה. [צוחקת] אולי דווקא מפני שלא ידענו את השפה, אנחנו
247		מוכרחים היינו לשים לב גם, ל', לדעת אותה גם, אה, אני התחלתי לכתוב בלי
248		שגיאות מוקדם מאוד. באמת מוקדם. באותו זמן שפה יש בוגרי אה, תיכון
249		שכותבים בשגיאות אוטוגרפיות.
250	א' בר־אדון :	אה, מה בדבר הדיקציה, והאינטונציה בכללותה, של ה', מה, של הנוער בכללו,
251		ושל אלה שבאים אליכם אה, באופן מיוחד.

ח' רובינא :	אה, יש שצריך הרבה אה, תְּשׁוּמָת לב, כדי להרגיל אותם לא למהר בדיבור כל	252
	כך. [צוחקת] אני לפעמים בכוונה אומרת ל־ אחד, אחת כאלה. "סליחה לא	253
	הבנתי. מה רצית לומר? [צוחקים]	254
א' בר־אדון :	והם מבינים את הרמז הדק?	255
ח' רובינא :	= כן, הם כבר מבינים, כן. או עם הרי"ש, [אחורית, ענבלית] באים עם הרי"ש.	256
א' בר־אדון :	את זאת הם מסגלים להם במשך הזמן.	257
ח' רובינא :	כן, פשוט לומדים.	258
א' בר־אדון :	מה בדבר החינוך האומנותי בבתי הספר?	259
ח' רובינא :	מה ש־ אה, חורה לי, לומדים כל מה ש־ נחוץ לשחקן, בשביל לשחק. תורת	260
	המשחק, התעמלות, הצגת הקול, סיף ו־, ו־, כל מיני דברים. מה שלא לומדים	261
	במידה מספקת, הגישה לתיאטרון, לקרשים. אנחנו ניגשנו בדחילו ורחימו;	262
	באמת, בלי מליצה, [המ"ם בשווא נח] נְפֵה, פה על פי רוב, זה, זה, יש בעלי	263
	כישרונות, כמובן, אני אינני שוללת את זה, יש בעלי כישרונות בין הצעירים.	264
	אבל על פי רוב, זהו תכלס.	265